

3. DE ZANGVOGELS IN HET ZONIËNWOU

De bijgewerkte gegevens van de zangvogels staan in de versie 2013 van de fiche « 2. Vogels ».

1. Inleiding

In de door AVES verzamelde gegevens en uitgevoerde studies voorafgaand aan het toezicht op het Brusselse leefmilieu, kon al een opmerkelijke vermindering van een aantal insectenetende zangvogels in het Zoniënwoud worden vastgesteld, zoals van de fluitier (*Phylloscopus sibilatrix*), de boompieper (*Anthus trivialis*) en gekraagde roodstaart (*Phoenicurus phoenicurus*).

"L'atlas des oiseaux nicheurs bruxellois" ("Atlas van de broedvogels van Brussel") uit 1995 wees op de achteruitgang van verschillende vogelsoorten die typisch waren voor het Brusselse Zoniënwoud.

Om de reikwijdte van deze achteruitgang beter te kunnen inschatten, werden drie aanvullende methoden gebruikt in het kader van het toezicht dat sinds 1992 wordt uitgeoefend :

- de luisterpunten (vogelobservatiepunten) die de basis van het toezicht op de zangvogels vormen.
- de uitgebreide telling op een steekproefoppervlakte. Deze methode geeft een beeld van de dichtheid van de broedvogelparen.
- De systematische prospectie van het geheel van het Zoniënwoud om de zeer weinig voorkomende soorten te evalueren.

2. Resultaten

De analyse van de resultaten van de luisterpuntenmethode, toont aan dat verschillende soorten in zeer zorgwekkende mate afnemen, met 20% per jaar vergeleken met het vogelbestand van 1992. Deze achteruitgang werd eveneens vastgesteld op nationaal niveau, maar op minder frappante wijze.

De spreeuw (*Sturnus vulgaris*) lijkt zo goed als verdwenen uit het Zoniënwoud, waar hij tot in 1995 alomtegenwoordig leek. Hetzelfde werd vastgesteld voor de fluitier (*Phylloscopus sibilatrix*) en de tuinfluitier (*Sylvia borin*). Deze laatste vertoont de snelste achteruitgang. Veel of zelfs zeer veel voorkomende soorten zoals de zwartkop (*Sylvia atricapilla*), de winterkoning (*Troglodytes troglodytes*), de koolmees (*Parus major*) en het vertrouwde roodborstje (*Erithacus rubecula*) vertonen eveneens een sterke achteruitgang, in de orde van 10% van de aantallen die werden aangetroffen in 1992. Het aantal matkoppen (*Parus montanus*) en groenlingen (*Carduelis chloris*) gaat eveneens in dalende lijn. Eén enkele insectenetende zangvogelsoort gaat er duidelijk op vooruit: de tjiftjaf.

De resultaten van de uitvoerige tellingen op een steekproefoppervlakte maken het mogelijk de achteruitgang van de kleine zangvogels te evalueren over een langere periode, sinds 1970. Ze bevestigen de achteruitgang die werd vastgesteld door de luisterpuntenmethode, maar tonen eveneens aan dat deze achteruitgang reeds lang bezig is. Het gaat dus niet om schommelingen op lange termijn, maar wel over een heuse algemene achteruitgang.

Voor soorten waarvan het bestand nog te klein is om een precieze evaluatie volgens de twee voorgaande methoden mogelijk te maken, werden systematische en vrijwel volledige prospecties uitgevoerd in het deel van het Zoniënwoud dat in het Gewest ligt. Volgens deze prospecties kunnen we ervan uitgaan dat de fluitier, de gekraagde roodstaart (*Phoenicurus phoenicurus*) en de boompieper (*Anthus trivialis*) bijna uitgestorven zijn in het Zoniënwoud.

De spreeuw is wellicht uitgestorven als broedvogel in dit deel van het bos.

We kunnen voorts ook aannemen dat de populaties van de koekoek (*Cuculus canorus*), de tortel (*Streptopelia turtur*) en de Europese wielewaal (*Oriolus oriolus*) in het Zoniënwoud uitgestorven zijn.

We wijzen tot slot op de drastische achteruitgang die de jongste jaren kon worden vastgesteld bij de huismus (*Passer domesticus*), een soort die voorheen één van de meest voorkomende soorten in het Gewest

was. Er zouden verschillende oorzaken aan de basis van die evolutie kunnen liggen: veranderingen in de beschikbaarheid van plekken om een nest te bouwen (huizen en minder aangepaste daken), beperkingen in de voedselbevoorrading (verdwijnen van akkerland en braakland, afname van de insectenpopulaties), roven door huiskatten

3. Besluit

De analyse van de verkregen resultaten in het kader van de follow-up van de staat van het leefmilieu door de luisterpuntenmethode, brengt de volgende feiten aan het licht:

- Een aantal vogelsoorten die vroeger voorkwamen in het Zoniënwoud, is verdwenen
- De achteruitgang kon eveneens worden vastgesteld bij de veel of zelfs zeer veel voorkomende soorten
- Het gaat om een echte continue en algemene achteruitgang
- Deze achteruitgang heeft hoofdzakelijk betrekking op de insectenetende soorten die kenmerkend zijn voor de hoogstammige loofbomen (beuken)

Wat de oorzaken betreft, is een hele reeks factoren denkbaar: de verontreiniging, met inbegrip van de geluidsvervuiling, de overvloed en de kwaliteit van het voedsel, en in het bijzonder de insecten en granen, de overvloed aan Koreaanse eekhoorns (zie in dat verband de fiche die aan zoogdieren is gewijd), de overmatige bezoekersdruk, ... Deze afname van de populaties van zangvogels is ook, soms in mindere mate, waar te nemen op nationale en Europese schaal.

Om de oorzaken van deze achteruitgang van de avifauna in het Zoniënwoud te kunnen preciseren, zijn nieuwe onderzoeken nodig.

Een eerste onderzoek naar het effect van de geluidshinder op de avifauna werd uitgevoerd in 1996. Hierdoor kon een lineair verband worden vastgesteld tussen het geluid en de dichtheid van de zangvogels. Zo zou de voor de avifauna nuttige woudoppervlakte aanzienlijk worden verminderd op plaatsen waar de geluidshinder te sterk was. Het Zoniënwoud wordt in vier stukken gesneden door autosnelwegen, het wordt doorkruist door een belangrijke spoorlijn en overvlogen door toenemend luchtverkeer. Al deze verstoringen samen kunnen van invloed zijn op de hoeveelheid en zelfs de toekomst van verschillende soorten in het Zoniënwoud, bijvoorbeeld de koekoek waarvan bekend is dat hij gevoelig is voor lawaai en waarvan de plaatselijke populatie, die vroeger bloeide, vandaag is uitgestorven.

Bronnen:

1. *RABOSEE, D. : « Atlas des Oiseaux Nicheurs de Bruxelles » ("Atlas van de broedvogels van Brussel"), AVES, Luik, 1995.*
2. *WEISERBS, A. & JACOB, J-P. : "Surveillance de l'état de l'Environnement Bruxellois" ("Toezicht op de staat van het Brusselse leefmilieu"), Werkgroep AVES, Conventie BIM, 1998.*
3. *DE SCHUTTER, G., WEISERBS, A. & JACOB, J-P. : "Le suivi de l'avifaune en tant que bioindicateur de l'état de l'environnement en Région de Bruxelles-Capitale". ("De opvolging van de avifauna als bio-indicator van de staat van het leefmilieu in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest") in BIM "Kwaliteit van het Leefmilieu en biodiversiteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, inventaris en opvolging van de flora en de fauna". Studiedocument van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen nr. 93, 1998.*
4. *GRYSEELS, M. "Convention on biological biodiversity - Biological diversity in Belgium : a country study. Partim : threats to biodiversity & imports (alien species) - Brussels Capital Region", in press. IRScNB-KBIN (ed.), 2002.*

Andere fiches in verband hiermee

Schriftje "Fauna en Flora in Brussel"

- 1. Zoogdieren

Schriftje "Grondgebruik en landschappen in Brussel"

- 3. Begroeningsgraden en groene ruimten
- 4. Inrichting en beheer van openbare groene ruimten door het BIM van 1993 tot 2001
- 5. Biologisch patrimonium: beschermde gebieden
- 6. Het Groen Netwerk
- 7. Hydrografisch net

Auteur(s) van de fiche

YOURASSOWSKY Catherine

Actualisering: DE VILLERS Juliette, COURTENS Wouter